

ği işlemeye çalışan Sâkıb Dede bu sebeple çok uzun şiirler söylemiş, şiirlerinin büyük çoğunluğunu Mevlevîlik ve Mevlevîler'den bahisle bitirmiştir. 164 beyte ulaşan kasideleri ve ortalama on dokuz beyitlik gazelleri (en uzununu elli bir beyit) onun şiirlerinin vurgulanması gereken önemli bir özelliğidir.

Sâkıb Dede, divan şiirinde Nâbî'nin temsilciliğini yaptığı hikemî tarza uyan şiirleriyle de dikkat çeker. Tamamı nasihat ve hikmetli söyleyişle ayrılmış şiirleri bulunduğu gibi değişik konuları ele aldığı şiirlerinin pek çoğunda da öğüt vermekten kendini alamaz. Bu doğrultuda söylemiş olduğu "hizmet" redifli kasidesi devrinde çok beğenilmiş ve ondan bahseden kaynakların hemen hepsinde yer almıştır. Şiirleri çoğunlukla didaktik özellikler taşımakla birlikte zaman zaman fikirlerini duygu planına yükseltmeyi başarmıştır. Sâkıb Dede'nin edebî şahsiyetiyle ilgili özelliklerden biri de kimseye methiye söylemeyişi ve şiir sunmayıdır. Hiçbir devlet görevi almayan Sâkıb Dede, bu tür ilişkilerden elde edilecek menfaatin el etek öpmeye dayalı olduğunu şiirlerinde vurgulamış, her ne olursa olsun bir eserin hak ettiği değeri sonunda bulacağını söylemiştir.

Eserleri. 1. Divan. Mevlevîliğin divan edebiyatı içerisindeki en önemli temsilcilerinden biri olan Sâkıb Dede 5689 beyitlik hacimli bir divana sahiptir. Beş yazma nüshası bulunan eserin tenkitli neşri Ahmet Anı tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Bu neşirde otuz yedi kaside, iki müsemmen, beş müseddes, iki tahmis, 165 gazel, bir müstezad, yirmi iki tarih kıtası, kırk sekiz rubâî, altmış bir kıta, elli bir nazım, bir mülemma' bulunmaktadır. **2. Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyân** (I-III, Mısır 1283). Sâkıb Dede, Mevlevîlik tarihine dair eserinin ilk cildinde *Menâkıbü'l-ârifîn*'in bittiği tarihten kendi zamanına kadar Konya Mevlevî Âsitânesi'nde postnişin olan çelebilerin biyografilerine yer vermiştir. Karahisar (Afyon) ve Kütahya mevlîhânelerinin kurucuları olan, anne tarafından Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin soyuna mensup çelebilerin biyografileriyle başlayan cildin sonunda Mevlânâ'nın soyundan ileri gelen kadınların biyografileri yer almaktadır. Eserin II. cildi çeşitli mevlîhânelerde şeyhlik yapanlara ayrılmıştır. III. cilt yetmiş sekiz ünlü Mevlevî'nin biyografisini içerir. Sâkıb Dede, bu konuda kendisinden önce yazılan eserlerden faydalanarak meydana getirdiği çalışmasında şifahi kaynaklara da yer vermiş, bu

durum eseri zenginleştirmekle beraber bazı yanlışlık ve tutarsızlıklara yol açmıştır. Abdülbaki Gölpınarlı, *Sefîne*'nin bu yönüne dikkat çekerek sıkı bir tarihî tenkide tâbi tutulmadan eserden faydalanmaya imkân olmadığını belirtir. Son derece ağır ve ağıdalı bir üslûpla yazılan kitap bu iki kusuruna rağmen Mevlevîlik tarihinin önemli kaynaklarından biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Safâî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 51*; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 197; Esrâr Dede, *Tezkire*, Mevlânâ Müzesi İhtisas Ktp., nr. 1502, vr. 23*-25*; Hâlis Ahmed Dede, *Tufeylû Menâkıbü'l-kibârî'l-Mevlevî fi Menkabeti Hazret-i Şeyh Sâkıb el-Ma'nevî*, Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1186; Sahih Ahmed Dede, *Mecmûatü'l-tevârihi'l-Mevleviyye*, Mevlânâ Müzesi İhtisas Ktp., nr. 5446, vr. 27*; Fatih, *Tezkire*, s. 38, 39; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, İstanbul 1309, s. 26; *Osmanlı Müellifleri*, I, 50; Mehmed Ziyâ, *Bursa'dan Konya'ya Seyahat*, İstanbul 1328, s. 236-238; a.mlf., *Yenikapı Mevlevîhânesi* (haz. Murat A. Karavelioğlu), İstanbul 2005, s. 143, 158; Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s. 15-16, 111-114; Ahmet Arı, *Mevlevîlikte Bir Hanedanlık Kurucusu: Sâkıb Dede ve Divânı*, Ankara 2003; Kadir Atlansoy, "Kütahyalı Mevlevî Şairler Üstüne", *Kütahyalı Şairler Sempozyumu-I (4-5 Haziran 1998)*, Kütahya 2000, s. 371-387; a.mlf., "Bursa'dan Konya'ya Seyahat'te Kütahya", *Yedi İklim*, X/68, İstanbul 1995, s. 71-77; Bilal Kemikli, "Kütahya Mevlevîliği: Mevlevîliğin Önemli Merkezlerinden Birisi Olarak Kütahya", *İSTEM: İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Müzikleri Dergisi*, I/1, Konya 2003, s. 109.

AHMET ARI

SÂKİT

(الساقط)

Râvinin cerhini
yahut sened ve metinden
kelime düşmesini ifade eden
bir hadis terimi.

Sözlükte "düşük; değersiz, itibarsız" mânalarına gelen sâkırt kelimesi, hadis terimi olarak farklı anlamları bulunmakla birlikte daha çok "sikalık (güvenilirlik) vasfını kaybetmiş râvi" karşılığında cerh lafzı olarak kullanılmaktadır. Terim ilk defa II. (VIII.) yüzyılda Yahyâ b. Saîd el-Kattân tarafından, Abdurrahman b. Ziyâd el-Meâfirî'nin (ö.161/778) zayıf bir râvi olduğunu, fakat rivayetleri atılacak derecede zayıf olmadığını göstermek amacıyla "İâ yûskatû hadîsühû (hadisi atılmaz) şeklinde bir ifade ile zikredilmiştir (İbn Adî, IV, 1590). Daha sonra sâkırt ve "sâkırtu'l-hadîs" ifadesiyle yaygınlaşan terimi, IV. (X.) yüzyılın başlarından itibaren râvilerin cerh sıralamasında birinci mertebeye bulunan kez-

zâb, deccâl ve yedau'l-hadîs gibi en şiddetli cerh delâlet eden sözlerden biri anlamında kullanıldığı görülmektedir. Muteahhîrin döneminde cerh ve ta'dil lafızlarını daha ayrıntılı biçimde yeniden tasnif eden Zehebî ve Sehâvî'ye göre sâkırt ve sâkıtu'l-hadîs cerhin üçüncü, Zeynüddin el-İrâkî'ye göre ikinci, İbn Hacer el-Askalânî'nin *Takrîbü't-Tehzîb*'deki sıralamasına göre onuncu mertebeye bulunan lafızlar arasında yer alır (Leknevî, s. 141, 152, 176). Bu lafızlarla cerhedilen râvi sikalık vasfını kaybetmiş sayılır ve hadisi yazılmadığı gibi başka yollardan rivayet edilip edilmediği bile araştırılmaz. Terim, zaman zaman uydurma ve çok zayıf olan hadisin değeriz olduğuna işaret etmek üzere de kullanılmaktadır.

Bir hadisin senedinde atlanan râvi veya metninde bir sebepten dolayı düşen yahut atlanan bir kısım olursa buna da sâkırt denir. Senedinde sâkırt râvi bulunan hadis atlanan râvilerin sayısına ve şekline göre farklı isimler alır. Senedden düşen râvi veya râviler tâbiîn ile Hz. Peygamber arasında ise hadis mürsel, sahâbî râviden sonra bir râvi veya peşpeşe olmayarak birkaç râvi düşmüşse münkatî', peşpeşe iki veya daha fazla râvi düşmüşse mu'dal, senedin müellifi tarafından kısmından bir veya birkaç râvi düşmüşse muallak, bir râvisi atlandığı halde atlanmadığını zannettirecek şekilde rivayet edilmişse müdelles olarak adlandırılır. Hadisin metninde bulunduğu halde yazarken sehven atlanan kelime veya cümle için de sâkırt yahut "sakt" terimleri kullanılmaktadır. Bu tür atlama veya düşmeler, satır aralarında atlandığı yerin hemen önüne ilâve edileceği yeri gösteren bir işaret konarak sayfa kenarına yazılır (bk. LAHAK).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 37; İbn Adî, *el-Kâmil*, IV, 1590; Hatib el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî ve âdâbî's-sâmi'* (nşr. Mahmûd et-Tahhân), Riyad 1403/1983, I, 279; a.mlf., *el-Kifâye* (nşr. Ebû Abdullah es-Sevrakî-İbrâhîm Hamdî el-Medenî), Medine, ts. (el-Mektebetü'l-İlmiyye), s. 22, 23, 104, 370, 390; Kâdî İyâz, *el-İlmâ'* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Kahire 1389/1970, s.162-163; İbnü's-Salâh, *Ulûmü'l-hadîs*, s. 126, 193-195; İrâkî, *Fethu'l-mugîs*, s. 176; İbn Hacer el-Askalânî, *Takrîbü't-Tehzîb* (nşr. Muhammed Avvâme), Halep 1411/1991, s. 74; Sü-yûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatîf), Beyrut 1409/1989, II, 79-81; Ali el-Kârî, *Şerhu Nuşbeti'l-fiker*, İstanbul 1327, s. 234, 236; Leknevî, *er-Ref' ve't-tekmil*, s. 141, 152, 176; Emîr es-San'ânî, *Tavzîhu'l-efkâr* (nşr. Salâh b. Muhammed Uveyza), Beyrut 1417/1997, I, 224, 225; II, 166-167, 219-220.

ABDULLAH AYDINLI